

'Folle lok en seine'

Meditatie ds. G. R. Rinsma

nieuwjaarsdag zondag 1 januari 2017
Lezingen: Numeri 6:22-27; Lucas 2:19-21

OVERWEGING

Gemeente van de heer Jezus Christus,

Gisteren sloten we het oude jaar en als u naar de radio geluisterd hebt, zult u Queen voor de zoveelste maal hebben horen zingen:

*Is this the real life? Is this just fantasy?
Caught in a land - slide, no escape from reality.
Open your eyes, look up to the skies and see.¹*

Is dit het echte leven of is dit louter fantasie:
gevangen in een lawine
geen ontsnapping uit de realiteit.
Open je ogen, kijk naar de hemel en zie.....

Of het kan zijn dat u naar Claudia de Breij hebt gekeken en haar hebt horen zingen om te mogen schuilen

*Als de oorlog komt, en als ik dan moet schuilen
Mag ik dan bij jou
Als er een clubje komt, waar ik niet bij wil horen
Mag ik dan bij jou
Als er een regel komt, waar ik niet aan voldoen kan
Mag ik dan bij jou
En als ik iets moet zijn, wat ik nooit geweest ben
Mag ik dan bij jou
Mag ik dan bij jou schuilen, als het nergens anders kan
En als ik moet huilen, droog jij mijn tranen dan
Want als ik bij jou mag, mag jij altijd bij mij
Kom wanneer je wilt, hou een kamer voor je vrij.*

Ja, hoe bent u het nieuwe jaar binnen gegaan? Begonnen? Hoopvol, verwachtingsvol, benieuwd?

Of zoals ik afgelopen week een paar mensen hoorde zeggen: ik weet niet wat er op ons afkomt, maar ik maak me grote zorgen.

¹ Beginregels van Bohemian Rhapsody Queen; Nr. 1 top 2000 2016

Of dat u, zoals ik, gemengde gevoelens hebt. Niets te klagen en toch bezorgd. Om het ongewisse. Om het onvoorspelbare, het verraderlijke. Wat ze vroeger 'het noodlot' noemden. Fate, fatum.

Of bent u bezorgd over ontwikkelingen, die schijnbaar niet te keren zijn: klimaat verandering, migratiestromen. Maar misschien ook over ontwikkelingen, dichtbij. Op het werk, in de omgeving.

Wat mij zelf sterk raakt: de voortdurende krimp in de kerk en daarmee het verlies – niet alleen van getalsmatige invloed in de samenleving – maar ook van beschikbare mensen.

Ik probeer er niet wakker van te liggen, maar het baart mij – en ik weet van de andere kerkenraadsleden ook – zorgen, als wij met Pinkster afscheid zullen moeten nemen van vertrouwde gezichten. Zullen we op tijd mensen vinden, bereid vinden om hun plaats in te nemen? Die de fakkel overnemen?

En dan is er die andere ontwikkeling, die haaks op de krimp staat: de enorme uitbreiding van de stad Leeuwarden, waardoor Goutum straks omringd zal worden door een aantal nieuwe woonwijken. Ja, er is een kerk gebouwd, maar die is alleen bedoeld als woonruimte. En omdat het zo pittoresk staat.

En tenslotte is er het politieke klimaat: zal de verkiezing van Trump tot president van de V.S. voorbode zijn van een populistische omwenteling? En dragen we met het afscheid van Barack Obama ook de beschaving en het moreel gezag ten grave? En trekt de koopman een lange neus naar de dominee? En zullen op 16 maart allerlei zelf uitgeroepen deskundigen ons komen uitleggen welke fouten, blunders etc. van het kabinet, het parlement, de rechterlijke macht Geert Wilders aan de meerderheid heeft geholpen?² En zal alles wat naar redelijkheid luis-

² Trouw 29 december 2016 Gert-Jan van der Heiden in Elk jaar breekt de nieuwe tijd aan.

De filosoof heeft altijd tot taak de tijd te duiden, niet alleen aan het eind van het jaar. Maar het is niet overdreven of nutteloos om hier ook als niet-filosoof mee bezig te zijn. Onder filosofen is de eis om de tijd te duiden overigens wel steeds heel verschillend uitgelegd. Hegel schreef: 'De uil van Minerva vliegt pas uit bij het invallen van de duisternis'. Daarmee bedoelde hij dat we een tijdperk pas kunnen begrijpen als het ten einde loopt. Kierkegaard vulde dit inzicht aan met zijn uitspraak: 'Het leven kan alleen achterwaarts begrepen worden, maar het moet voorwaarts geleefd worden'. "Er zit dus een spanning tussen begrijpen of duiden aan de ene kant en leven of handelen aan de andere kant. Marx vond dat filosofen het beste helemaal konden ophouden met het duiden van de wereld en in plaats daarvan actief moesten worden om de wereld te veranderen. Maar hij onderbouwde zijn oproep tot actie wel met zijn theorieën. Ik denk dat filosofen zich niet te snel moeten overgeven aan activisme. Uit alle drie deze voorbeelden blijkt volgens mij dat er hoogstens vanuit een spanning tussen denken en doen kan worden gehandeld. Maar voor het denken is een zekere distantie nodig, die je verliest als je al te activistisch wordt."

tert en alles wat zich door statistieken, argumenten, grondrechten laat leiden, als 'elite' worden weggezet?

We zouden zo graag willen dat de vredesengel zijn vleugels over de wereld uitspreidt. We zouden ons zo graag geborgen weten. Maar tegelijkertijd is er veel dat ons ongerust maakt en ons een gevoel van dreiging en machteloosheid geeft. Tegenstellingen in de wereld lijken groter te worden. En dat heeft zijn weerslag op ons leven hier. Het extreme lijkt het nieuwe normaal te worden. Zoekend naar zekerheid, graven groepen zich in hun eigen gelijk in. Dat maakt een open gesprek vaak onmogelijk. Wie twijfelt over de toekomst, idealiseert vaak het verleden. We geven ons allemaal wel eens over aan heimwee naar vroeger. Ja, vroeger...³

U hebt het vast herkend: dat waren de woorden van onze koning. *Velen, zo zei onze koning, hebben het gevoel in een land zonder luisteraars te leven.*

Toen moest ik wel even glimlachen: daarover had ik nog niet te klagen en de koning met 1,5 miljoen kijkers al helemaal niet, maar wel werd ik die nacht wakker uit een merkwaardige droom.

Ik moest als matroos een heel groot passagiersschip aan een dukdalf vastleggen. Maar nadat ik dat gedaan had en de tros driemaal er om heen had geslagen, zag ik het schip even later alsnog in de verte wegdrijven. Ik sprong in een Zodiac om het schip in te halen en de tros te pakken te krijgen. Maar de afstand werd alleen maar groter. Alsof het werd meegezogen in een maalstroom.

Stel, dat u uit zo'n droom wakker was geworden, hoe zou u die dan uitleggen? Zou u naar de jachthaven rijden om te kijken of uw schip nog wel goed vastligt? Of zou u er een diepere, symbolische betekenis aan geven?

Zelf dacht ik, toen ik wakker werd; maar zo'n schip kan toch altijd nog z'n anker uitwerpen? Of was dat nu juist de reden, waarom ik in mijn droom het schip met een tros moest vastleggen? Omdat het zelf geen anker meer had?

En toen ik eenmaal zover was, kwam de volgende vraag recht op me af; en jij, dominee, waarin ben jij zelf verankerd? Waarin heb jij de vaste grond gevonden, waarin - om het zomaar te zeggen - jouw anker stevig hecht?⁴

³ Kersttoespraak van Zijne Majesteit de Koning, 25 december 2016

⁴ gezang 440:1 LvdK Ik heb de vaste grond gevonden, waarin mijn anker eeuwig hecht:

In deze onzekere, tijd, zo zei koning Willem Alexander, *is het nodig om vaste grond onder de voeten te houden. De waarden die van oudsher bij Nederland horen, bepalen ook in de toekomst ons vermogen om samen verder te komen. Juist nu de wereld om ons heen minder houvast geeft, moeten we vasthouden wat we samen delen en beschermen wat ons verbindt.*⁵

Nee, ik heb hem dat niet ingefluisterd, maar ik was verrast: voor het eerst hoorde ik onze koning een appèl doen op morele waarden. Niet op het touwtje uit de brievenbus van Jan Terlouw⁶, maar als een pater familias herinnerde de koning ons aan de humanistische traditie van Erasmus, die ons land óók heeft voortgebracht.⁷ Als kapitein van ons nederlandse schip herinnerde de koning ons aan dat gemeenschappelijke anker.

Want zó willen wij hier samenleven. Als vrije en gelijkwaardige mensen. Zonder dat degenen met een afwijkende mening bang hoeven te zijn voor bedreiging of intimidatie en zonder discriminatie op grond van levensovertuiging, ras, geslacht of seksuele geaardheid. Deze rechten gelden hier voor iedereen, altijd.

Misschien mag ik op deze dag nog iets persoonlijks aan u kwijt. De ontdekking, die ik maakte, toen ik deze zomer terug uit Brazilië, uit Rio

de dood van Christus voor de zonden, van eeuwigheid als grond gelegd.

Die grond zal onverwikt bestaan, als aarde en hemel ondergaan.

Typerend is het dat dit lied het niet gehaald heeft in het nieuwe liedboek. Maar vaste grond alleen in vragenderwijs voorkomt in psalm 42:

Laat zijn trouw de dag verblijden en zijn lied de duisternis.

Tot Hem roep ik in mijn lijden, die de God mijns levens is:

Vaste grond van mijn bestaan, waarom ziet Gij mij niet aan ?

Moet ik onder 's vijands slagen thans dit somber rouwkleed dragen ?

⁵ Kersttoespraak van Zijne Majesteit de Koning, 25 december 2016

⁶ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4332/Groen/article/detail/4426051/2016/12/01/Keert-Jan-Terlouw-D66-terug-in-de-politiek.dhtml>

De 85-jarige Jan Terlouw maakte indruk op televisie met zijn pleidooi voor de 'vertrouwensdemocratie'. Is dit zijn politieke comeback? Jan Terlouw lijkt bezig aan een onverwachte politieke comeback op een voor zijn partij belangrijk moment. Tijdens het partijcongres van D66, eind oktober, kreeg hij het langste applaus, na een bevlogen verhaal over de grote politieke uitdagingen 'nu de wereld verandert in een adembenemend tempo'.

Hij waarschuwde daar dat 'het kapitaal de macht heeft overgenomen van de democratie', en riep op dat de omslag naar duurzaamheid dringend noodzakelijk is. Hij zei dat hij zich niet kan voorstellen dat mensen niet meer solidair met elkaar zijn, 'de politiek weet de solidariteit niet meer te kanaliseren'. <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/12/01/er-hing-een-touwtje-uit-elke-brievenbus-5600449-a1534437>

⁷ Eerder dit jaar opende ik in de Bibliotheek Rotterdam een tentoonstelling gewijd aan de beroemde Rotterdammer Desiderius Erasmus. Hij leefde 500 jaar geleden, niet zo lang na de uitvinding van de boekdrukkunst, het internet van de 16de eeuw. Erasmus was een van de eersten die daarvan profiteerde. Heel lezend Europa kende zijn werk. Erasmus was een diepgelovig mens met een kritische geest en een scherpe pen. Een man die heilige huisjes omver durfde te werpen. Niets menselijks was hem vreemd en hij kon zich enorm opwinden over de misstanden van zijn tijd. Maar altijd bleef hij zijn kracht zoeken in redelijke argumenten en de vreedzame uitwisseling van ideeën. We hebben elkaar immers nodig. 'De natuur heeft onze gaven zo verdeeld, dat de ene mens het niet kan stellen zonder de hulp van de ander', schreef hij.

kwam. De ervaring in de sloppenwijken had mij behoorlijk door elkaar geschud. Emotioneel, spiritueel. Maar als een anker in de tijd was er de zondag erop een kerkdienst, waarin ik mocht voorgaan. Was er de liturgie, waaraan ik me kon vasthouden, was er de muziek, de lofzang. En was er de zegen, die ik mocht uitspreken. Dezelfde als die we zonet gehoord hebben. Dezelfde, die al sinds Mozes deze woorden van God ontving, door de hogepriester werden doorgegeven en over het volk uitgesproken.⁸

En nu, terwijl ik dit zeg, realiseer ik me dat die zegen het eigenlijke anker is. Mijn anker. Waaraan ik mij wil vasthouden. Wat we elkaar ook altijd toewensen: veel heil en zegen⁹. En in het fries: 'folle lok en seine.' Die zegen, zo heb ik ooit begrepen¹⁰, heeft geschiedenis gemaakt. Een geschiedenis, die begon met de roeping van Abram,¹¹ via Izaäk¹², Jacob,

⁸ Numeri 6:22-27

De HEER zei tegen Mozes: 'Zeg tegen Aaron en zijn zonen dat zij de Israëlieten met deze woorden moeten zegenen: "Moge de HEER u zegenen en u beschermen, moge de HEER het licht van zijn gelaat over u doen schijnen en u genadig zijn, moge de HEER u zijn gelaat toewenden en u vrede geven."

Als zij mijn naam over het volk uitspreken, zal ik de Israëlieten zegenen.'

Numeri 6:22-27 00

In het jodendom werd vroeger de priesterzegen aan het eind van de offerdienst en buiten de tempel aan het eind van het grote Achttingebed uitgesproken, maar op een heel speciale manier. Er was sprake van een wisselwerking tussen voorzanger, priester en gemeente. De voorzanger zingt de priester de zegen woord voor woord voor, de priesteres herhalen en de gemeente respondeert na elke zin met amen. Dit moet onderstrepen dat het niet de priesters persoonlijk zijn die zegen, maar dat zij deel uitmaken van een gemeenschap, waarover de zegen wordt afgeroepen.

Dat geeft het raamvers, waarin deze zegen staat, al aan: de priesters bereiden de harten van de mensen voor om de zegen van God te ontvangen, maar het uitdelen en vervullen van de zegen is aan God. En dit subtiele verschil moet voorkomen dat mensen denken dat ze door de priesters gezegend worden. De priester is het die de zegen uitspreekt en God is die zegt: ik zal hen zegenen.

De zegen zelf valt in drie delen uiteen. Het eerste deel: de heer zegen en behoede houdt eigenlijk zegen voor ieder afzonderlijk in, de tweede zegenspreuk: de Here doe zijn aanschijn over u lichten en zij u genadig wil een mens opwekken om Gods wonderen te zien en verwonderd te zijn, nadat je eerste materiële noden door het eerste deel gelenigd zijn. Het derde deel bestaat uit zeven woorden: de Here verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede, Dit doet aan Kaïn denken. Hij verhief zijn aangezicht niet, hij keek God niet recht in de ogen. Maar juist in de derde spreuk wordt gesproken over het direct contact tussen God en mens en wordt gezien als het grootste goed.

uit MORGENGEBED voor de eerste morgen in het jaar 2001 Maandag 1 januari 2001

⁹ Idem: Het Nederlandse woord: "zegen" is afgeleid van het Latijnse woord: "signum". Dit woord betekent "teken" en heeft in de kerk de betekenis van het "teken van het kruis" (signum crucis) gekregen. Hierin klinkt nog de traditie door van het kruisteken, dat door de priester bij het uitspreken van de zegen gemaakt.

¹⁰Theologie des Segens Biblische und Dogmatische Wahrnehmungen Das Buch zum Segen - die Dissertation von Magdalene L. Frettlöh (1997/98), gedruckt in 4. Auflage, Gütersloh 2002 - jetzt online auf reformiert-info; im PDF Stichwortsuche volledige tekst: <http://www.reformiert-info.de/daten/File/Upload/doc-5698-1.pdf>

¹¹ Genesis 12:1-3 NBG De HERE nu zeide tot Abram: Ga uit uw land en uit uw maagschap en uit uws vaders huis naar het land, dat Ik u wijzen zal; Ik zal u tot een groot volk maken, en u zegenen, en uw naam groot maken, en gij zult tot een zegen zijn. Ik zal zegenen wie u zegenen, en wie u vervloekt zal Ik vervloeken, en met u zullen alle geslachten des aardbodems gezegend worden.

¹² Genesis 27:27-29 n hij kwam dichterbij en kuste hem. Toen hij de geur van zijn klederen rook, zegende hij hem en zeide: Zie, de geur van mijn zoon is als de geur van het veld, dat de HERE gezegend heeft. God zal u geven van de dauw des hemels en van de vette streken der aarde, en overvloed van koren en most. Volken zul-

doorgegeven aan Jozef,¹³ doorgegeven aan zijn kinderen, door Mozes aan Aäron. Die zegen heeft geschiedenis gemaakt. Misschien wel tegen de onomstotelijk feiten in een tegengeschiedenis van hoop en barmhartigheid¹⁴. Die zegen heeft uiteindelijk een gezicht gekregen. En tenslotte ook een naam. Jezus. Die zegen herinnert ons aan die geschiedenis: aan het menselijk gezicht van God. Maar die zegen kent ook zijn tegenover: dat van de vloek.

En net zoals ooit Mozes zijn volk voorhield om te kiezen tussen leven en dood,¹⁵ het leven en het goede,- de dood en het kwade. U staat

len u dienen, en natiën zich voor u nederwerpen; wees heerser over uw broederen, en de zonen uwer moeder zullen zich voor u nederbuigen. Wie u vervloekt, zij vervloekt, en wie u zegent, zij gezegend.

¹³ Genesis 48:13-20 En Jozef nam hen beiden, met zijn rechterhand Efraïm aan Israëls linkerhand, en met zijn linkerhand Manasse aan Israëls rechterhand, en hij bracht hen dichterbij hem. Toen strekte Israël zijn rechterhand uit en legde die op het hoofd van Efraïm, hoewel hij de jongste was, en zijn linkerhand op het hoofd van Manasse; hij legde zijn handen kruislings, ofschoon Manasse de eerstgeborene was. En hij zeggende Jozef en zeide: God, voor wiens aangezicht mijn vaderen Abraham en Isaak gewandeld hebben; God, die mij als herder geleid heeft, mijn leven lang tot op deze dag; de Engel, die mij verlost heeft uit alle nood, zegene deze jongelingen, zodat in hen mijn naam en die van mijn vaderen Abraham en Isaak voortleven en zij in menigte mogen toenemen in het land. Toen Jozef zag, dat zijn vader zijn rechterhand op Efraïms hoofd gelegd had, was dat verkeerd in zijn ogen, en hij greep de hand van zijn vader om die van Efraïms hoofd te verleggen naar het hoofd van Manasse. En Jozef zeide tot zijn vader: Zó niet, mijn vader, want deze is de eerstgeborene, leg uw rechterhand op zijn hoofd. Maar zijn vader weigerde het en zeide: Ik weet het, mijn zoon, ik weet het; ook hij zal tot een volk worden en ook hij zal groot worden; nochtans zal zijn jongere broeder groter zijn dan hij, en diens nageslacht zal een volheid van volken worden. En hij zeggende hen te dien dage en zeide: Met u zal Israël zegen toewensen door te zeggen: God make u als Efraïm en als Manasse. En hij plaatste Efraïm vóór Manasse.

¹⁴ Deuteronomy 30:19-20 Ik neem heden de hemel en de aarde tegen u tot getuigen; het leven en de dood stel ik u voor, de zegen en de vloek; kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw nageslacht, door de HERE, uw God, lief te hebben, naar zijn stem te luisteren en Hem aan te hangen, want dat is uw leven en waarborg voor een langdurig wonen in het land, waarvan de HERE uw vaderen, Abraham, Isaak en Jakob, gezworen heeft, dat Hij het hun geven zou.

¹⁵ Deut. 30 NBG Deuteronomium 30:15-20 Zie, ik houd u heden het leven en het goede voor, maar ook de dood en het kwade: doordat ik u heden gebied de HERE, uw God, lief te hebben door in zijn wegen te wandelen en zijn geboden, inzettingen en verordeningen te onderhouden, opdat gij leeft en talrijk wordt en de HERE, uw God, u zegene in het land, dat gij in bezit gaat nemen. Maar indien uw hart zich afwendt en gij niet luistert doch u laat verleiden en u voor andere goden nederbuigt en hen dient, dan verkondig ik u heden, dat gij zeker te gronde zult gaan; niet lang zult gij leven in het land, dat gij na het overtrekken van de Jordaan in bezit gaat nemen. Ik neem heden de hemel en de aarde tegen u tot getuigen; het leven en de dood stel ik u voor, de zegen en de vloek; kies dan het leven, opdat gij leeft, gij en uw nageslacht, door de HERE, uw God, lief te hebben, naar zijn stem te luisteren en Hem aan te hangen, want dat is uw leven en waarborg voor een langdurig wonen in het land, waarvan de HERE uw vaderen, Abraham, Isaak en Jakob, gezworen heeft, dat Hij het hun geven zou.

Deut. 30:15-20 NBV Besef goed, vandaag stel ik u voor de keuze tussen voorspoed en tegenspoed, tussen leven en dood. Wanneer u zich houdt aan de geboden van de HEER, uw God, zoals ik ze u vandaag heb gegeven, door hem lief te hebben, door de weg te volgen die hij wijst, en zijn geboden, wetten en regels in acht te nemen, dan zult u in leven blijven en in aantal toenemen, en dan zal de HEER, uw God, u zegenen in het land dat u in bezit zult nemen. Maar als u hem de rug toekent en weigert te luisteren, als u zich ertoe laat verleiden neer te knielen voor andere goden en die te vereren, dan zeg ik u op voorhand dat u te gronde zult gaan. Uw verblijf aan de overkant van de Jordaan, in het land dat u in bezit zult nemen, zal dan van korte duur zijn. Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek.

Deut. 30:15-20 Nab: Zie, gegeven heb ik heden aan je aanschijn het leven en het goede,- de dood en het kwade, nu ik je gebied vandaag om lief te hebben de Ene, je God, door te wandelen in zijn wegen, en te bewaken zijn geboden, zijn inzettingen en zijn rechtsregels; leven zul je dan en talrijk worden, zegenen zal jou de Ene, je God, in het land waar jij komt om het te beërven.

voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. En net zoals de koning ons oproept:

Hoe gedragen we ons tegenover elkaar? Wat doen we er zelf aan om onze samenleving zo in te richten dat iedereen zich veilig weet en thuis kan voelen? Kunnen we het nog: samen vreedzaam problemen oplossen?

komen we dit jaar wellicht opnieuw voor de keuze te staan. Nee, niet alleen op 15 maart in het stembokje. Eigenlijk elk moment. Als we boodschappen doen, als we elkaar tegenkomen, als het collectezakje ons passeert, als we tijd vrij maken voor elkaar, voor de kinderen, voor ouders, voor de kerk; elke keer, als er een beroep op ons wordt gedaan. Niet alleen dat we dan een keuze maken, maar dat we ons ook bewust zijn in welke geschiedenis we willen staan: die van Erasmus of die van Wilders, die van de vrijheid of die van de angst, die van het vertrouwen of die van de achterdocht.

In deze onzekere tijd, zijn angst en woede begrijpelijke emoties. Maar boosheid kan geen eindstation zijn. De vrede waarnaar we zo verlangen, komt niet dichterbij als mensen afhaken en zich ingraven. Vrede begint met het beschermen van wat we delen en het aanwenden van alle positieve krachten. Zonder U, zonder jou, gaat het niet.¹⁶

Daarom: Open your eyes, look up to the skies and see.

Amen.

Maar als je hart zich afwendt en je niet hoort, je je laat meeslepen en je buigen zult voor ándere goden en die zult dienen, dan heb ik u heden gemeld dat ge verloren en teloor zult gaan; ge zult geen dagen verlengen op de – rode– grond waarvoor je nu de Jordaan oversteekt om daar te komen, om haar te beërven.

Ik laat heden tegen u getuigen de hemelen en de aarde; het leven en de dood heb ik gegeven aan uw aanschijn, de zegen en de verwensing; kies dan het leven, opdat je leeft, jij en je zaad, door lief te hebben de Ene, je God, door te horen naar zijn stem en hem aan te hangen; want hij is je leven en de lengte van je dagen om te zetelen op de – rode– grond welke de Ene aan je vaders, aan Abraham, aan Isaak en aan Jakob heeft gezworen hun te geven.

¹⁶ Kersttoespraak van Zijne Majesteit de Koning, 25 december 2016